

Pintér Tibor · Sallai Margit

KÖRNYEZET- ISMERET

Munkatankönyv

4

Első félév

Pintér Tibor – Sallai Margit

KÖRNYEZET- ISMERET

Munkatankönyv negyedik osztályosoknak

Első félév

Ötödik, változatlan kiadás

Mozaik Kiadó – Szeged, 2013

Miről tanulunk az idén?

Sziasztok!

Az idei nyáron a szüleimmal a Balatonon nyaraltunk. Sokat fürödtünk, de kirándultunk is a hűvösebb napokon. Megmáztuk a Badacsony, sétáltunk a Tihanyi-félszigeten is. Múzeumokat tekintettünk meg, régi romok között barangoltunk. Megfigyeltük a halászokat. Finom halételeket ettünk. Megcsodáltuk a Kis-Balaton gazdag növény- és állatvilágát. A Balaton nevezetes tájait járva rengeteg külföldi turistával találkoztunk. Ők is csodálattal beszéltek a vidék szépségéről.

Gondolom, Ti is sok élménnyel gazdagodva ültetek be az iskolapadba szeptemberben. Ebben a tanévben hazánk természeti szépségeit, érdekes növényeit és állatait ismerhetitek meg. Az itt élő nemzetiségekről is sokat megtudhattok. Szó lesz a környezetszennyezésről, de a talaj, a levegő és a vizek védelméről is.

Szeretnék néhány tanácsot adni, hogyan használjátok a munkatankönyvet. Ha belelapoztok, akkor látjátok, hogy a betűk különböző színűek. A kék színű részt figyelmesen tanulmányozzátok. A megjegyzendők zöld színű sávban vannak. Narancs szín jelöli az érdekességeket.

A rajzok között találtok olyat is, amelyet nektek kell kiegészíteni vagy színezní. A gyönyörű természeti képeken megtaláljátok az élőlény és a táj nevét is.

A lapok szélén jelzéseket találhattok:

Ha a gesztenyével találkoztok, akkor játszani fogtok.

A kísérleteket a lombik jelöli.

A nagyító jelzi, hogy alaposan szemügyre kell venni az élőlényt vagy tárgyat.

A fakorong jelentése, hogy valamit el kell készítenetek.

Szem jelzi, hogy valaminek utána kell néznetek. Ezt végezhetitek a könyvtárban, az interneten, de megkérdezhetitek szüleiteket is. Ha nem kaptok más utasítást, az eredményről a következő órán kell beszámolnotok.

A könyv végén szómagyarázatot találtok. Ez segít egy-egy ismeretlen szó értelmezésében.

Jó tanulást és sok sikert kívánok Nektek!

Regő

TESTÜNK

Az ember életkori szakaszai

A növények és az állatok életfolyamatairól már az előző osztályokban is tanultunk. Az emberi élet jellegzetességeit most ismerjük meg.

A magzat születése előtt 9 hónapig fejlődik az anyaméhben.

ÚJSZÜLÖTTKOR

Az újszülött kisbaba anyatejjel táplálkozik, és a nap nagy részét végigalussza. Feje aránytalanul nagynek tűnik pici testéhez képest.

CSECSEMŐKOR

Ebben az egy éves korig tartó időszakban a gyermek megtanul ülni, mászni, állni, és elkezdi járni is. Az anyatej mellett más ételeket is fogyaszt már. Növekszik a testhossza, a testtömege. Átalakul a testformája is.

1. Ha van kistestvéred, vagy a családban csecsemő, akkor mesélj róla! Mit csinál, hogyan gondozza édesanyja?

KISGYERMEKKOR

Az 1 és 3 év közötti időszak. A kisgyermek járása a bizonytalan lépések után biztossá válik. Kinőnek a tejfogai, megtanul beszélni.

2. Van-e saját fényképed erről az időszakról? Mutasd be önmagad!

ÓVODÁSKOR

A 3 és 6 év közötti időszak. Jellemző a testhossz gyors növekedése. Az óvadás gyermek sokszor a felnőtteket utánozza.

3. Mi volt a legkedvesebb játékod óvodás korodban? Mit szerettél az óvodában a legjobban?

KISISKOLÁSKOR

A 6 és 10 év közötti időszak. Ez az iskolakezdés ideje, a játék helyébe a tanulás lép. A testhossz és a testtömeg változása mellett ekkor történik a fogváltás is.

4. Mennyit változtál az óvodáskorhoz képest? Beszélj róla!

SERDÜLŐKOR

A 10 és 18 év közötti időszak. A gyermekekre jellemző külső és belső tulajdonságok megváltoznak, a felnőttekéhez válnak hasonlóvá. Önállóságuk erősödik. Érdeklődnek a különböző pályák, foglalkozások iránt.

5. Van-e serdülőkorú testvéred vagy rokonod? Milyen tulajdonságok jellemzik? Mutasd be őt!

IFJÚKOR

A 19. évtől a 24. életévig tart. Befejeződik a testi fejlődés. Megtörténik a pályaválasztás.

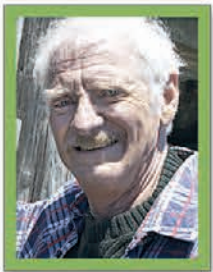
6. Gondolkodtál-e már azon, hogy Te milyen szakmát, hivatást fogsz választani? Mire jutottál?

FELNŐTTKOR

A 25 és 60 év közötti időszak. Ez a leghosszabb életszakasz. A felnőttek családot alapítanak, gyermekeket nevelnek. Munkájukban megvalósítják vágyaikat.

7. Mutasd be a szüleidet! Milyen a megjelenésük? Mivel foglalkoznak?

ÖREGKOR

A 60 év feletti időszak az öregkor. Az idős emberek látása, hallása, emlékezőképessége meggyengülhet. Járásuk lelassulhat. Gyakran betegeskednek.

8. Mesélj valamilyen kedves történetet a nagyszüleidről!

Az ember élete a születéstől a halálig tart. Az újszülöttkortól a felnőttkorig sokat változik, fejlődik, egyre önállóbbá válik. Az ember számára minden életkorban fontos, hogy egészséges legyen.

KÖRNYEZETVÉDELEM

Földünk, a kék bolygó

Földünk az űrből nézve egy csodálatos kék bolygó. Naprendszerünkben ez az egyetlen égitest, amelyen folyékony halmazállapotban víz található. Ezért csak itt képesek megélni a növények, az állatok és mi emberek is.

Bolygónk nagy részét sós vizű tengerek, óceánok borítják. Bennük rengeteg élőlény talál otthonra. Vannak, amelyek a felszínen úsznak, lebegnek, mások tíz, száz vagy akár több ezer méter mélyen a felszín alatt találják meg életfeltételeiket.

1. Fejezzétek be az itt látható tengeri élőlények rajzát!

Sajnos nem vigyázunk eléggé a vizeinkre. A léket kapott olajszállító hajók ugyanúgy veszélyt jelentenek rájuk, mint a gyárakból kikerülő tisztítatlan szennyvíz.

2. Töltsetek meg egy befőttesüveget vízzel, majd öntsetek rá egy kis étolajat! Figyeljétek meg a víz felszínét! Mártsatok a vízbe egy madártollat, kis idő után vegyétek ki! Mondjátok el, mit tapasztaltatok!

3. Magyarazzátok meg, a madarak számára miért káros, ha olaj ragad a tollaikra!

A Föld vízkészletének csak kis hányada édesvíz, amely alkalmas emberi fogyasztásra. Mindez a folyókban, a tavakban és a földfelszín alatt található. Sajnos egyre kevesebb belőle a tiszta víz, mivel sok helyen már ez is szennyezett!

4. A kísérlet elvégzése közben írd a rajzokhoz, hogy a Föld vízkészletéből melyik edény milyen fajta víz mennyiségét mutatja!

Töltsetek meg egy vödört 10 liter vízzel! (Ez a Föld vízkészlete.)

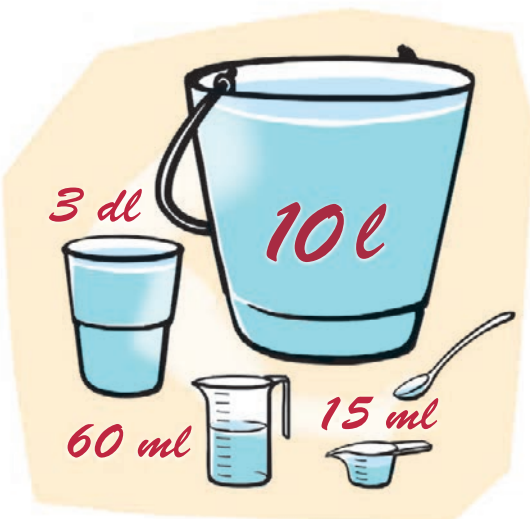
Vegyetek ki belőle egy nagy pohárnyit, 3 dl-t (300 ml)! Ez az édesvíz, a vödörben maradt többi a sós tengervíz.

A pohárból öntsetek ki 60 ml-t egy mérőedénybe. A pohárban maradt vízmennyiség a sarkvidékeken fagyott állapotban lévő víz, a jég.

A mérőedényből öntsetek át 15 ml-t egy kis pohárba! Ez a földfelszín alatti víz. Nagy része túl mélyen van, vagy szennyezett. A kis pohárban lévő a tavak, folyók vize.

A kis pohárból szemcseppentővel 10 csepp vizet mérjete ki egy kis kanálba! A kis pohárban maradt víz már szintén szennyezett. Csak a kis kanálban lévő az iható, tiszta vízmennyiség.

A folyókban és a tavakban sok növény és állat él. Ha nem vigyázunk e vizek tisztaságára, őket is veszélybe sodorjuk. 2000-ben az egyik gyárból nagyon sok mérgező anyag került a Tiszába. Akkor rengeteg élőlény elpusztult az apró rovaroktól a nagy halakig. Azóta szerencsére az egész folyó újjáéledt.

5. Járj utána, mikor ünnepeljük a Tisza élővilágának emléknapját!

TÁJÉKOZÓDÁS

Ismerkedés a földgömbbel

Harmadik osztályban már megismerkedtél a térképpel.

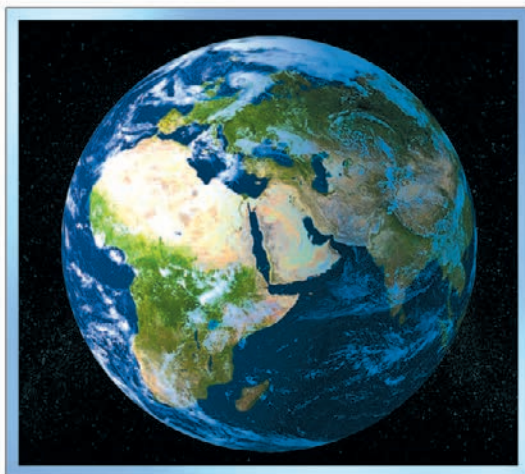

1. Ismételd át a tanultakat! Egészítsd ki a mondatokat!

A térkép egy _____. A valóság _____ mása.

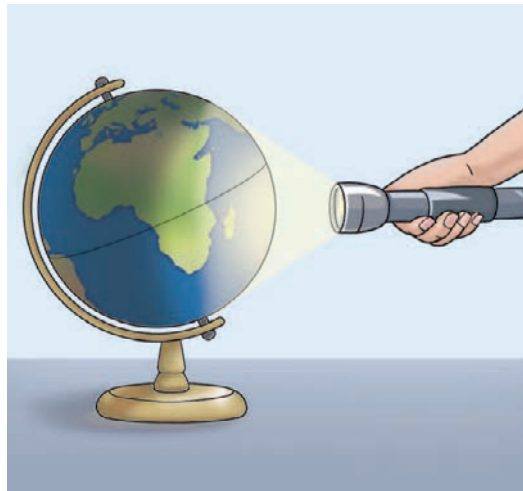
A térkép segítségével képzeletbeli utazásokat tehetünk bárhová. A térkép a Földünk felszínének kicsinyített rajza.

Pontosabb ábrázolást ad a földgömb. A Föld teljes felszínének kicsinyített mása. A térképhez hasonló a felszín színezése. Kék szín jelöli a vizeket (tengerek, óceánok). Zöld, sárga és barna színű a szárazföld. A Földünkön a legészakibb pont az Északi-sark. A Déli-sark a legdélibb pont. A földgömb közepén nyugat-kelet irányban húzódó kört Egyenlítőnek nevezzük. Ez a Földet északi és déli félgömbre osztja.

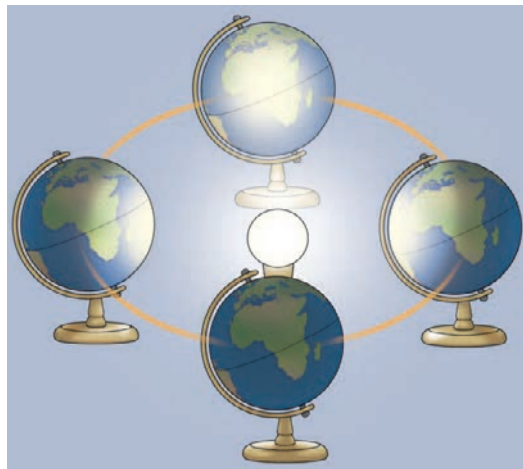
2. Világítsd meg zseblámpával a földgömböt, közben lassan forgasd körbe! Mondd el, mit tapasztalsz!

A kísérlethez hasonlóan a Földünket megvilágítja a Nap. A Földnek azon az oldalán van nappal, amelyik a Nap felé fordul. A másik oldalon éjszaka van. A Föld a tengelye körül forog nyugatról keletre. Egy fordulat ideje egy nap (24 óra). A nappalok és az éjszakák váltakozásának oka a Föld tengely körüli forgása.

3. Helyezz egy bekapcsolt lámpát az asztalra! A földgömböt vidd körbe a lámpa körül! Számold be a látottakról!

A Föld kering a Nap körül nyugatról keleti irányban. A Föld Nap körüli keringésének következménye, hogy változnak az évszakok. A Föld egy év alatt kerüli meg a Napot.

4. Ha az északi félgömbön nyár van, milyen évszak van a délin?
5. Járj utána! Pontosan 24 óra kell-e ahhoz, hogy a Föld a tengelye körül egy fordulatot tegyen? Mi ennek a következménye?

A földgömb a Föld felszínének kicsinyített mása.

Földünk legészakibb pontja az Északi-sark, a legdélibb pontja a Déli-sark.

Az Egyenlítő a Földet egy északi és egy déli félgömbre osztja.

A Földet a Nap világítja meg.

A Föld forog a tengelye körül. A forgás ideje egy nap. A Föld tengely körüli forgásának következménye a nappalok és az éjszakák váltakozása. A Föld kering a Nap körül. A Nap körüli keringésének ideje egy év, következménye az évszakok váltakozása.

Tartalom

Miről tanulunk az idén?	3	Városok, falvak, tanyák	50
TESTÜNK		Tájékozódás lakóhelyemen	52
Az ember életkori szakaszai	4	Mit, hol találsz a lakóhelyen?	
Megfigyelések és mérések a testen	6	(Tájékozódási gyakorlat a térképpel)	53
Helyes és helytelen szokásaink	8	Kalandozás hétmérföldes csizmával	
Játsszunk! (Játékok az életkorok		(Felszíni formák és vizek	
jellemzőiről, helyes és helytelen		lakóhelyemtől távol)	54
szokásainkról)	10	Utazzunk!	55
Az egészséget károsító szenvedélyek	12	„Fésülném a habok fodrát...”	
A reklámok hatása az életünkre	14	(Túrázás a Balaton partján)	57
Összefoglalás	16	Összefoglalás	58
KÖRNYEZETVÉDELEM		ORSZÁGISMERET	
Földünk, a kék bolygó	18	Nemzetiségek Magyarországon	60
Óvjuk, védjük vizeinket!	20	Nép csoportok lakóhelyemen és környékén	
Éltető oxigén!	22	(Csoportmunka)	63
Tisztább levegőt!	24	Magyarok az országhatáron túl	64
Ne szennyezzük a talajt!	26	Világhírű magyarok, híres magyar	
Vásároljunk okosan!	28	termékek	67
Gyűjtsünk különválogatva!	31	Akikre büszkék vagyunk	
Éljünk energiatakarékosan!	33	a lakóhelyünkön	69
Éljünk környezetbarát módon!	35	Ahol élek (A lakóhelyem és környékének	
Vizsgálódj!	37	kulturális értékei)	70
Összefoglalás	40	Magyarok és más kisebb népcsoportok	
TÁJÉKOZÓDÁS		(Összefoglalás)	71
Ismerkedés a földgömbbel	42	Szómagyarázat	73
A térkép – Felszíni formák	44	TESTÜNK – Projektmunka	74
A térkép – Folyóvizek, állóvizek	47	ORSZÁGISMERET – Projektmunka	76
		Térképmelléklet	78